

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

<i>Előfizetési díj:</i>	
Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendü tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

A lap szellemi részét illető czikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztárnoki —, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.

Ezen nap valóban a feltámadás nagy ünnepe! Vigasztalás ez az élet tengerén viharok által hánytatott kesergő lélekre, — mégis egy megfejthetetlen rejtély, örök talány, a kételkedő és tépelődő emberi elmére!

Évezredek vallásos hitének gyémánt oszlopa! Sajnos, hogy a XIX-ik század gyermekei téged meg nem értenek.

Magasan repülő sas vagy és a fellegek homályába emelkedve aggódó lelkiünket ahhoz emeled, a ki mindennek a létoka!

A sokat szenvedett lélekre paradicsom, a tudós elméjében pedig nap, mely évezredek homályát bevilágítja és világával a dermedt emberi kedélyben meleget árasztva, az irgalom és könyörület érzetei feltámasztása által a világ minden népeit összefűzi.

Ha nem volnál Husvét, akkor sokkal jobb lett volna, hogy egy érzékiség által korlátozott észlénysé lássa meg ez árnyék világot!

Azonban daczára annak, hogy az igazságot kutatják és kutatjuk mindig, nem tetszettél oh örök Igazság, keresztre akartak feszíteni és fel is feszítettek, mintha az Istent — az örök igazságot meg lehetne ölni; holott az felkel a sirból és egek felé tör.

Fölemelkedtél a föld gyomrából és a Te hatalmadnak sem idő, sem tér nem fog vetni korlátot soha, magasabban állsz mint az egyiptomi piramidok, gulák; fényesebb vagy a napnál, s valamint ha ez kialudnék, megfagyna minden lény, mert Sz. Péter

apostol szerint ugyis vagy hideg, vagy tűz kell e világnak elpusztulnia: úgy te nélkülöd nem volna a hit; hol lakoznék a szeretet, a mely igazságok bened birják forrásukat, éltető gyökerükét és a Bened való remény, mely nélkül életünk kopár sivataggá változnék és a kétségbeesés örvényébe taszítana?

Légy áldott dicső nap, vágyaink teljesülése és reményünk örökös horgonya, mely vihart nem ismerve, szirtek és hullámok között vezetted Péter hajóját az örök élet kikötőjébe.

Ime a mi Husvétünk. A halhatatlanság, az örökévalóság ünnepe, mely egészen más színbe öltöztetted e sárgolyót — melyen most is sokan úgy túrnak, mintha örökké élének, holott „tempus hominis est breve, et numerati sunt dies eius.“

Az egoismust a szeretet, a babonát az igaz élő hit, a pogány világ nézletét a keresztény erkölcsök szelidsége váltotta fel.

A mi Husvétünk egy egész új világrendet, új társadalmi és állami alapokat teremtett.

Nem a pogány világ, a társadalmi rend külső tényezőit támadta meg, nem fogott bárdot és nyilat, hanem csak is az államokat fentartó eszméket alakította át s kimondván az emberi jogok egyenlőségének principiumát, lenyúlt a sárba és a nót a tisztelt piadesztaljára emelte.

Nagyon sajnós, hogy századunk az érdek százada és mindenki a maga személyét szeretné trónusra emelni.

Tisztítson meg azért minket r. kath. Anyaszentegyházhoz való hű ragaszkodásunk s minden érdeknek salakjától megtisztulva forrjanak össze szívveink, hogy az örök szeretet oltárán tüzet gyújtva, örömmel énekelhessük: Feltámadt Krisztus e napon!

Alleluja!

Körödy Endre,
tanár

Allamészme.*)

Ez az az új bálvány, mely jelzett böleselőink szerint, minden jognak a forrása, minden alakulásnak és szervezkedésnek, minden országi, társadalmi és vallási és kormányzati politikának a teremtője, szabályozója; ez lesz tehát a magyar állam mindenféle politikai reformjának is a forrása és vezérfonala. Maga e szó *állam* újabb keletű, Franciaország a származási helye, honnan hozzánk is átjött. Azelőtt országról, b.rodalomról, köztársaságról, községről beszéltek az emberek, e szavakkal magát a területet és a rajta lakó népet is jelezvén. Az államot a soha egyet nem értő tudósok hoi a szükség és ügyesség találmányának, hol az önként felhagyott természeti állapotból született egyezmény művének, hol szükség rosznak és sok egyébnek mondják, pedig az állam — miként *Dahlman* helyesen megjegyzi — az emberiségnek eredeti rendje, szükséges állapota, ötmagát tökéletességre vivő tehetősége, vagy rövidebben szólva: *az állam nem egyéb, hanem egy szervezett társaság, melynek célja az emberek és az emberiség fejlődése.*

Az állam maga tehát nem cél, hanem csak eszköz. Ez igazságnak mellőzéséből, valamint az államnak az államhatósággal és a kormánnyal való felesereléséből született az a szörnyszeme, mit állammindenhatóságnak, *cezárizmusnak* nevezhetni s a miből roppant sok visszasság származik, melyekről, majd alább lesz szó, s a melyeknek egyik legveszedelmesebbje az államtekintély olyszzerű felogása, miszerint az államtekintély szenved esorbát, ha valaki például valamely miniszter önkényű, törvényen nem alapuló rendeletét teljesíteni vonakodik, vagy tagadni meri, hogy a kormány híre nélkül a világitásul szolgáló utcalámpák számát nem szabad szaporítani és a melyeknek szüleménye a *kath. vallás ellen megindított harcz is.*

Az állam eredete a családban gyökeredzik, csirája már meg volt a családban. Mondhatni: minden függetlennek tekintett család állam. Az állam tehát az ember természetével együtt teremtett rend, vagy amint XIII. LEO pápa a társadalomról irt körlevelében mondja: *az ember családi és társadalmi összeköttetésre és egyesülésre született.*

Hogy mind a család mind a társadalom fennállhasson, Isten arról is gondoskodott, hogy a családban és a társadalomban valaki valamennyinek az élén álljon, ki az egyeseket a közös cél felé hathatósan és egyenlően indítsa.

A tekintély tehát, mely a társadalmat kormányozza, (s melynek joga egyébiránt nincsen semmiféle kormányalakhoz *szükségképpen* kötve,) mint maga a társadalom a természetől s következőleg az Istentől, annak alkotójától származik. Azért az állami hatalom nem az állameszméből, hanem Istentől származik, ki mindennek legfőbb ura s legfőbb kormányzója.

Mint hogy tehát a társadalom ép úgy, mint az egyes ember Isten hatalmában van, a természet és józan ész, valamint mindenkit arra kötelez, hogy Istent szentségben és valóságban tisztelje, úgy az államot is, mint a polgárok összességét kötelezi, hogy hálájának, melylyel Istennek tartozik bizonyos nyilvános hitvallással adjon kifejezést.

Ezen, minden józan észt teljesen kielégítő felfogással

szemben rádikalísaink — mely elnevezéstől meg nem kimélhetni őket — azt az államjogi alapelvet vallják, hogy az államnak felekezetenkülének kell lenni.

Miután azok a böleselők, kiket rádikalísaink követnek, az embernek a majmoktól való származását azon igazságok közé számítják, melyeknek tagadását képtelenségnek tartják, immár azt fundálták ki, hogy a világ és minden, ami a világon létezik, magától lett és magától fenn is állhat: tehát sem teremző Istenre nem volt szüksége, sem fentartóra nincsen szüksége. S mi következik ebből? Az, hogy ha a világnak, mint egésznek nincs rá szüksége, úgy az országoknak mint részeinek sincs. S minthogy az országokat emberek alkotják, ezek is Isten nélkül el lehetnek, vallásra nincs szükségük. Mivel pedig egyesek és népek előző századokból átöröklött hagyományok folytán valamelyes vallást mégis követnek, hát lássák, az az ők dolguk, az államnak nincsen azzal baja.

Ez a mostan uralkodó liberalizmusnak egyik főelve; de egyszersmind egyik *főámitása is*, mi a következőkből fog kivilágolni.

A múlt század végén az idealizmus sok fenkölt szárnyai lásaival megindult francia forradalom e három szót írta zászlójára: *Szabadság, egyenlőség, testvériség.*

Szép, dicső dolog mind a három és bizonyára alkalmas eszköz mind a három az emberiség céljának előmozdítására, ha valódi értelmükben fogantatosíttatnak, miként azt az evangelium is előírja: de azokat ama forradalom kebeléből a *harmadik rend* neve alatt felburjánzott szekta egészen más elferdített értelemben önző céljaira eszközül és esabitásul felhasználván, azon zavaroknak, azon minden téren elharpódzó korrupciónak uralmát alapítá meg Európában, melynek kemény jármát épen száz év óta hordozza.

Igy a *szabadságot*, melyről Jézus azt mondja, *a szabadság az igazságnak szüleménye* és a melyről Pál is azt tanítja, hogy *szabadságra vagyunk hivatva, hogy egymásnak szolgáljunk*, a legvastagabb önzés vágyainak kielégítésére a *többség dönté*le elvnek a végtelékig való kiereszkolásával az arany borjú kultusának (pénzimadásnak) szolgálatára összeesditett embereinek kiváltságává sikerült elkoboznia és a népet oly zsarnokság járma alá süllyeszteni, mely annál gyalázatosabb, minél fényesebb ruhába van öltöztetve: így a *testvériséget*, melyet a „*Miaiyánk*“ kifejezés az Ur imájában oly szépen jelez és a melyről nyilvános tanuságot teszünk, midőn benne Istent atyánknak nevezvén, a kéréseket nem egyes, hanem többes számban intézzük az atyához, kinek mindnyájan gyermekei vagyunk, csak szájokban hordozzák, egyébrint pedig embertársaikat dolgozó, védő és szavazó gépül törekszik felhasználni; és az *egyenlőséget*, mely ésszerűleg azt kívánja, hogy minden ember a törvény előtt egyenlő legyen s mely az evangelium szerint nem abban áll, hogy mindenkinek ugyanannyi vagyona legyen, hanem abban, hogy mindenkinek meglegyen, amire állapota szerint szüksége van s amely az evangeliumnak a felebaráti szeretetről szóló parancsában legszebb magyarázatát és Jézus szóval hirdetett és cselekedeteivel, példájával és csodatételeivel megerősített tanában a legmagasztosb szentesítést nyerte, a francia forradalom emberei a nyaktólval, korunk plutokratái (a pénzuralom főintézői) pedig azzal akarják általános érvényre juttatni, hogy az általuk megindított és különböző eszközökkel fentartott korrupció segítségével

* Egy aggódó honfi „Hunnia veszedelme“ cz. röpiratából.

a vagyont, a birtokot, a pénzt minél kevesebb ember zsákjába gyurhassák, a többi földműves, iparos, napszámos, kis kereskedő, kézi, gyári és szellemi munkás népséget pedig minél nagyobb számu, de kiörlökített proletársággá egyenlő-síthessék.

Hazánkban is 1848-ban e három jelszó vezénylete alatt megindulának a különböző, gyökeres reformok; így a többek között a törvényesen bevett hitvallások egyenlősége és egyenlő szabadsága törvénybe lön iktatva, anélkül azonban, hogy a kath. egyháznak, mely odáig Magyarországon uralkodó vallás, az államnak vallása volt, az államhoz való viszonyát a beállott szabadságharc eseményei miatt szabályozni lehetett volna, minek az lett a sérelmes következménye, hogy a felekezetenkívülivé vált államnak szintén felekezet nélküli kormánya a kath. egyházra és minden intézményeire az erdélyi részeket kivéve ugyanazt a befolyást gyakorolja, amelyet 1848 előtt gyakorolt.

Ebből az következik, hogy Magyarországon, különösen báró Eötvös halála óta és a kath. kongresszus meghinsulta után, a kath. egyháznak jogaiban, különösen intézeteihez való birtoklási, kezelési, és felügyeleti jogaiban napról napra nagyobb és nagyobb sérelmeket kelle szenvednie, míg a közlelbbi kormányok az egyházi-oluitikai reformok keresztülvitele szükségességének hangoztatása mellett a katolikus egyház ellen előbb a februári miniszteri pátenssel és miután ez nem sikerült, négy más reformnak t. i. a zsidók recepcziója, az anyakönyvek polgári vezetése, a teljes vallás-szabadság és a polgári házasság behozatalának jelzésével a harezot megkezdette; a vallásközi viszonyok olyatón rendezését tervezte, mely nem csak arról tesz bizonytságot, hogy a kormány mig minden felekezetnek, sőt még a zsidóknak is tetemesen szélesbiti vallási szabadságuk határait, addig a katolikusok autonóm jogait teljesen semmibe sem veszi, sőt hitcikkelyeik felett is rendelkezési jogot árogál magának; tényleg bebizonyítván azt, hogy a magyar liberalizmus azon állítása, miszerint az államnak felekezetenkívülinek kell lenni, ámitás. Magyarországon ugyanis, mint fenebb is említém, a kath. vallás 1848-ig államvallás volt, szabadon tett rendeleteinek és intézményeinek végrehajtásában az állam támogatta, és azon korszak kivételével, melyben a Józefinizmus előbb korlátlanul, azután szelidülve uralkodott, teljes szabadságnak örvendett. 1848-ban a katolikus vallásnak uralkodó jellege eltöröltetvén, és a teljes vallásszabadság, meg a hitvallások egyenlősége mondatván ki, beállott a hitvallások paritásának érvényesülése, mely két alakban gondolható: először annak törvénybeni megállapítása által, hogy a) minden hitvallásnak joga van nyilvános isteni tiszteletét szabadon, minden kultuszát és szolgáit megillető tekintetek és előjogok élvezetében gyakorolni, minden egyház egyformán jogosult testületnek tekintetik tulajdont bírni, b) tagjaiknak a polgári és állam-polgári jogok élvezetére és nyilvános hivatalok viselhetésére egyenlő joga van, c) minden egyház az államhatalom részéről egyenlő védelemben részesítettik, iskoláinak és más nyilvános intézeteinek szükségletei egyaránt vétetnek tekintetbe. Ez esetben az államkormányának, mint ilyennek, eltekintve az ország uralkodójának személyes hitvallásától, minden hitvallással szemben oly állást kell elfoglalnia, mintha hozzá tartoznék; ezen szempont következetes és őszinte végrehajtásában birja az eszközt arra, hogy minden felekezet

irát igazságos lehessen és mégis, minthogy mindegyike keresztény, az állam ker. jellegét is megőrizhesse.

Érvényesíthető másodsor a paritás (miként azt némelyek azon nehézség miatt óhajtják, melyet a hitvallások feltétlen szabadságának a keresztény állam pozitívus természetével való kiegyeztetésének nehézsége és az egyház és állam közti érintkezésből felmeríthető különböző surlódások okoznak), ha a vallás és egyház teljesen elválasztatik az államtól, és egészen magára hagyatik; amit egyébiránt sokan a vallás elleni ellenszenvből, mások pedig azért óhajtanak, mert azt reménylik, hogy a vallás ez által njabb felvirágzásra fog jutni.

De ezen álláspont, miként máskor bővebben fogjuk fejtegetni: nagyon téves és meg nem állható.

(Vége köv.)

Gróf Batthyáni Ignác erdélyi püspök és a Batthyáni-intézet.

A Szt.-István által az első tíz püspökség közt alapított erdélyi püspöki széken oly férfiak ültek, kik nemesak azóta válnak ki tudományban, vagyonban és tekintélyben, mióta III Károly a püspökséget restaurálta, hanem már a reformáció előtt oly fényt és országos befolyást gyakoroltak, melynél csak az erdélyi kormányzó (Vajvoda Gubernator Transylvaniae) vala diszebb és hatalmasabb. A mohácsi vész után hazánkra zúdult vallási és polgári vizályok tengerébe merültek ugyan az egyházmegyénk életéről szóló emlékek: de néhány reánk maradt okmányból mégis eléggé kitetszik hajdani nagyságának, kiterjedésének és magas helyzetének azon kerete, melyben püspökeink nemesak mint főpapok, hanem mint az országnak magas állású és rengeteg birtoku nagyjai, a hazának bü fiai s a trónnak tántoríthatatlan hívei, békében és harcban egyaránt fénylettek, diszelegtek.

Mindezen püspökök közt (azonban aligha van egy is, kire egyházmegyénk méltóbb kegyelettel és büszkeséggel emlékeznék, miut gr. Batthyáni Ignác. Ezen nagynevű püspöktinkről, életéről s alkotásairól szándékom most röviden szólni, fentartva illetőleg kérve már most magannak a jogot, hogy mindezt bővebben egyetünk jövő „Evkönyv“-ében tegyem közzé.

Német-ujvári Gróf Batthyáni Ignác Német-Ujvárt (Vas-m.) született 1741 június hó 30-án. Szülői gróf Batthyáni Imre, Magyarország főtélőszékének elnöke és Sauer Anna grófnő, Styria kormányzójának leánya a leggondosabb és legvallásosabb nevelésben részesítették gyermeküket. Alsóbb iskoláit a poetika osztályáig a pesti piaristáknál végezte s innen rhetorikára a némes ifjak nagyszombati konviktusába ment. Ugy szorgalom, mint erkölesi viselet tekintetében annyira kitünt, hogy tanulóársai és tanárai részéről nemesak tisztelet, de egyuttal méltó csodálat is környezett. Engedve a benne szilárd hivatás-éretté képződött természetes hajlamnak, az esztergomi ősrégi papnevelő-intézetbe lépett. A mily erős volt szellemileg és lelkileg, ép oly gyenge vala testi

szervezetére nézve. Papnövendék korában majdhogy elevenen a sirba nem került. Egy hosszas betegség ugyanis annyira elgyengítette, hogy 3 napon keresztül semmi jelét sem adta az életnek. Mindenki meghaltnak tartotta s már ki volt tűzve a temetés ideje is, éppen a koporsó fedelét akarták rászegezni, midőn bánatos atyja így kiáltott fel: Megálljatok! még egyet próbáljunk meg s ha ez sem nyújt vigasztalást, ám vigyéktek!

Tükört ragadt az öreg gróf s fia szájához tartotta s midőn kisvártatva elveszi onnan, a tükör sima lapján gyöngyelehellet harmatját vette észre.

Fiam él, fiam él! — kiáltozott hebegő örömmel, s elkezdte rázni s másokkal rázatni gyermekét s ime a meghaltnak vélt ifju egyszerre csak éledni kezd, majd felül a koporsóban. — Elképzeltét, hogy mennyire megreszkettette a borzalmas jelenet az ottvoltakat. — Szólj, fiam, gyermekem, monda neki atyja. — S a megmentett ifju elbeszélte, hogy mindent tud, a mi körülte történt, hallotta a temetési előkészületeket is s ezek miatt rettenetes lelki szorongásokat állott ki, szólni is akart, de ez a legnagyobb erőfeszítés dacára sem sikerült neki. Tehát nem volt meghalva, hanem mint mondani szokták csak elrejtözve.

Ezen szinte gyászos végzetüvé vált incidens után csakhamar teljesen felépült s kétszeres buzgósággal folytatta tanulmányait. Főpásztorra és előjárói rendkívüli tehetségét és szorgalmát annyira méltányolták, hogy még papnövendék létére a Szt. György vértanuról ezimzett járkai apátsággal ruházott fel a felség által. Hogy tanulmányait bővítse s a keresztényi egység örök központjában erősítse meg amugyis hitzilárd lelkületét, Rómába ment, hol az „Apolinare Collegium“ hallgatói és növendékei közé iratkozott. Itt ezen intézet nagy könyvtárának kezelésével bízott meg. Mint felszentelt pap, hittudor, az „Academia philaleterum“ tagja s mint egy szép jövő leteteményese tért vissza hazájába.

Ime t. közgyűlés! — az ifju Batthyáni miként készül jövőndő hivatásának méltó betöltésére. Az ifju hol hazájában, hol meg Rómában teljesen felszerelte magát azon szellemi és erkölesi fegyverekkel, melyekkel minden papnak ellátva kell ugyan lennie, de melyek soha oly korszerűek és szükségesek nem voltak, mint éppen azon időben, midőn Batthyáni a eslekvés küzdő terére vala lépendő.

Jól tudjuk, hogy a múlt évszáz közepén a francia bölcselők és encyklopaedisták tanait tapssal és örvöngő lelkesültséggel fogadták nemesak egyes tudósok, hanem egyuttal államfők is, mint pl. II. Frigyes porosz király. Voltaire eszméi domináltak, ezek uralták a közvéleményt. Ezen eszmék pedig egyenesen trón és oltár ellen irányultak, — az emberi méltóság lealacsonyítását célozták, — egy világfelforgató forradalmat terveztek, mely néhány évtizeddel rá csakugyan be is következett s mely láng és vérözönbe borítá Franciaországot. Voltaire eszméi hazánkba is áthatottak. Elsősorban tehát a papságnak vala feladata, hogy ezen eszmék ellen küzdjön s azoknak népszerűsítését a szó és toll fegyverével megakadályozza. Batthyáninak a jövőbe látó és nemesengondolkodó lelke teljesen számolt ezen vészben böleseleti árammal s éppen azért fegyverkezett fel hittel, tudományyal; hiszen ezen két szellemi fegyverrel bárminő tévely, bárminő emberi mű ellen sikerrel, a győzelem biztos reménységével lehet szembeállani.

Batthyáni Rómából Egerbe ment, melynek akkor Gróf Esterházy Károly volt nagynevű püspöke. Nem tulózok, ha azt állítom, hogy Esterházynál minden tekintetben nagyobb s hazaszeretetésben — ha ezzel a kifejezéssel élnem szabadrajongóbb főpap vajmi kevés ült püspöki vagy érseki széken. „Hiveinek valódi apostola, a papi fegyelem éles és szigorú ore, a vallásosság, erkölesösség és tudományos műveltség példányképe vala. A Foglár György püspöki helytartó által emelt jogyeumot két millió frtnál többre kerülő összeggel nagyobbítá és jobb karba helyezé; akadémiát, finövelvét, könyvtárt és csillagászati toronyt építettett s mindezt a saját grófi vagyonából. Egy ily püspök mellett kezd meg Batthyáni nyilvános működését. S azt hiszem, könnyű belátni, hogy gr. Esterházy nemes tulajdonából sokat örökölt Batthyáni. Eger nagynevű püspöke a Batthyániak lelkében lakozó erényeket fokozta és azokat helyes, praktikus irányba terelte.

Batthyáni Egerben azonnal kanonok lesz. Gróf Schmiedeg kanonok éppen ez évben halt el s Esterházy választása méltóbb emberre nem eshetett, mint a fiatal Batthyánira, kit mindenki tisztelt, szeretett és csodált.

Nemsokára ezután a nagyprépostí székbe emelkedik. Itt a tudományosságának nem csak kedvelője, macesnája, de egyuttal buzgó művelője is vala. Így segélyezi Monár Jánost, hogy „Az anyaszentegyháznak történetei“ cz. művét kiadhatta. Ő maga pedig 1779-ben adta ki első munkáját: „Agamentis Palladii Academiae Philaleterum Socii responsa ad dubia Anonymi adversus Privilegium S. Stephani, Abbatiae S. Martini de monte Pannoniae Anno 1001 concessum proposita“ czimvel. Ezen historiko-apologetikus művében a pannonbégyi főpátságnak szent Istvántól nyert adománylevelét védelmezte tudományos készültséggel, „első eredményeül azon fáradságtalan búvárlásának, melylyel papsága kezdetétől fogva az anyaszentegyház és a magyar nemzet történetére vonatkozó adatokat és régiségeket összegyűjteni szokta.“ —

Gróf Kollonics László erdélyi püspök 1780-ban a nagyváradi püspöki székre helyeztetvén át, Erdély új főpásztorra várt. A hosszas zavargások és sanyargatásokból kiépülni kezdő egyházmegye élére oly férfiak kellek, kik bölcsességgel és szeretettel, de egyuttal rendületlenséggel és szigorral kormányozzanak. Mártonfi, Sztoyka és Bajtay örökébe csak méltó utód léphetett. Batthyáni Ignácban fel is lelték a legméltóbb utódot, ki 1780 junius 24-én neveztetett ki erdélyi püspöknek s az egyházmegye kormányzatát 1781 aug. 12-én át is vette.

Nehéz idők valának ezek, t. közgyűlés! II. József ült a trónon. Jól tudjuk, hogy ezen a magyar nemzet által Anyos Pál után „kalapos királynak“ nevezett császár alkotmányos egyházellenes reformjai által minő viszályokba és lázongásba sodorta a nemzetet. Felolvasásom keretén kívül esik ezen reformokat s a nemzet részéről való visszahatás egyes tényeit felsorolnom, de azt meg kell jegyezmem, hogy Batthyáni Ignác azon határozottan erélyes tellépése miatt, melylyel némely császári rendeletek illetékessége ellen a tejedelem iránt köteles hódolat sörclém nélkül bátran felszólt, mindjárt püspöksége kezdetén a felségnek írásban kifejezett haragját kénytelen vala viselni. Ez azonban megkezdett hazafias missziójától el nem rettenté, sőt ellenkezőleg mind nagyobb akciókra készte. Es igazán a kathol. főpapság tiltá-

kozott legerélyesebben József rendelkezései ellen. S ez nem is lehetett másképp, hiszen a császár rendeletei mélyen sértették az egyház elveit s a nemzet jogait. A császár haragja is tehát első sorban a bithü és hazafias főpapság ellen irányult. Midőn a szebeni lutheranus küldöttség előtt a kath. papságról ezt mondá a császár: *ich habe den Teufel mit ihnen* — akkor fejezte ki legszebb apológiáját a hazafias kath. klerusnak s mondott méltó dícsymmust a szilárd jellemű Batthyáni püspökről. —

Nemcsak mint hazafi, de mint a tudományok kedvelője és előmozdítója és kiválik Batthyáni.

Azon tudományosj, melyet benne mint papnövendékben láttunk s melynek mint egeri kanonok még fokozottabb mérvben adott kifejezést, most püspök korában a rábizott nyáj gondozása nagy feladata mellett is minél nagyobb munkásságra ösztönözé. Egymás után jelentek meg vallási, jogi és történelmi művei, melyeket ma is haszonnal forgatunk, élvezettel olvasunk s akárbány esetben nélkülözhetlen kútforrásként használunk. A birneves Theiner Antal a „Monumenta vetera stb“ cz. művének előszavában joggal helyezi Batthyánit Péterfy Károly és Pray György tudósaink mellé s méltán írja róla „hogy nagy férfi, Erdélynek legjelesebb püspöke, kinek kora halálát az egyház, a baza s a tudományok, valamint ezek kedvelői ma is siratják.“

Epen a mult napokban hallottuk, még pedig irodalmunk egyik legnagyobb művelőjétől, hogy minő nagy politikai és kulturális változáson kellett átmennie a nemzetnek, hogy a tudós társaság létrejöhesse. S ezen tudós társaság megalakításának eszméjét, melyet M. Thérázia és József korában oly sok és hivatott író fejtegetett, ajánlott és sürgetett, legileg először Batthyáni Ignác obajtotta megvalósítani. Mindjárt püspöksége elején foglalkozott azon gondolattal, hogy egy magyar tudós társaságot alapítson. A „Magyar Hirmondó“ 1781-ben ezen örömhírről a következőket írja: „Ott nem néznek arra, Pálnak micsoda ételt visznek asztalára, vagy Péter micsoda szintű köntöst öltözik magára, hanem csak a tiszta észre, értelemre, és bölcseségre; úgy hogy nemcsak a hazának minden különbség nélkül való tudósai hivatnak erre a nemes pályára, hanem még a küllországiak is kérést kapnak, hogy ezen társaságot munkájukkal, tanácsokkal öregbítsék.“ De sajnos! ezen tudós társaság nem létesülhetett. A szebeni elemi iskolák akkori igazgatója, Batthyánnak a püspöki székre utódja Mártonfi József, ki Batthyánnak tervét kivihetetlennek találta azt ajánlá, hogy sokkal célszerűbb volna a tudós társaság megalakítására szánt összeget Jánosi, Hell és Hartmann kolozsvári tanárok régi terve szerint egy csillagda és muzeum felállítására fordítani. Batthyáni ezen ajánlatot el is fogadta s Mártonfi Antalt a csillagdaszat tanulmányozása czéljából Bécsbe küldé. Így tehát már meg volt alapja vagy legalább is eszméje a Batthyáni-intézetnek, melyről mindjárt bővebben fogunk szólni.

Mielőtt azonban kitűzött feladatunk eme második részére áttérnénk, még néhány rövid vonásban Batthyániról kell megemlékeznünk. Láttuk rendületlen bazaszeretét, hallottunk tudományosságáról és áldozatkészségéről, — nézzük őt most mint papot és főpásztort.

Egybázunknak egyik birneves tudósa, ha jól emlékszem szalézi szent Ferencz a genfi püspök mondá: Minden papnak két szeme van: a tudomány és az erény; a félszemű pap

nem lehet szép! Batthyáiban mindkét nemes tulajdon a legnagyobb mértékben meg vala. Mint papot jellemzi őt a hit-szilárdság, a tiszta papi karakter s azon igazán az első keresztényekre emlékeztető asketikus életmód, melyet mi csodálni igen, de követni aligba vagyunk képesek. S ez őt, mint püspököt is ékesíti. Egyik reánk kéziratban maradt munkájában napi ájtatosságainak rendjére a következőket olvassuk: (az eredeti latin, magyar fordításban így hangzik) 1782 febr. 11-én Nagyszében. 1) Mindennap fel kell jegyezni a hibákat. 2) Minden egyes hibáért 15 ütés vagy 5 famulorum Tuorum delictis“ kezdetű imádság. 3) Mindennap bűnbánat $\frac{1}{4}$ órán át. 4) Mindennap elmélkedés $\frac{1}{2}$ órán át. 5) Mindennap $\frac{1}{2}$ órán át kell olvasni a catechismust (t. i. a tridentit), a zsinatok határozásait, a tridenti zsinat actáit és Szt. Gellért művét, ugyancsak $\frac{1}{2}$ órán át a szentírást és aranyzáru szent. János műveit. 6) Egész februáron át mindennap szeretetből és lemondásból 50 ütés. 7) Minden hibánál azonnal 5. Famulorum kezdetű imádság. 8) minden munka előtt a jó szándék felkeltendő. 9) mindennap kétszer lelkiismeret vizsgálat, 10) mindennap reggelén egy félórán át a megfeszített Üdvözítő lábainál fontolandó meg az az napi munka, 12) vecsernye idején készitendő el az elmélkedés egyes pontjai. S ha önök azt kérdik és méltán kérdik, vajjon mi ez a 15, illetőleg 5 ütés, hát ez bizony valóságos szegekkel ellátott körbácsesal való ütés. Az általa alapított könyvtárban maig is meg van az éles szegekkel kirakott ciliciuma, kinzóóve, melyet testén viselt a csupasz húst övezve. Nem csoda hát, hogy nagy életszentség hírében állott. Jótékonyság, áldozatkészség, nemes szív honolt keblében; ő ékesíté fel a székesegyházat, benne a nagy oltárt, a kanonoki székekeket, a szószéket s ő állította fel 12.000 frtnyi költséggel az orgonát; ő restauráltatta a püspöki lakot s tette jövedelmezőbbé a püspöki uradalmat, ő szerzett hajlékot és biztos alapot a sok viszontagságon átment papnövendéknek. Megyéjét szorgalmasan látogatta és vizsgálta. Püspöki utjai valóságos diadalmenetek valának, — hálás könnyek és fohások szállottak utána egy papjai, mint hívei részéről. Aldott életének 58. püspökségének pedig 19. évében 1798 évi november hó 17-én halt meg és 22-én temettetett el székesegyházunk sírboltjába. Összes emlékeink és évkönyveink joggal nevezik őt Erdély legnagyobb főpásztornak.

De nézzük most a Batthyáni-intézetet, halhatatlan püspökünk áldozatkészségének emez örök időkre szóló monumentumát. —

Mielőtt ennek beható tárgyalásába bocsátkoznánk, azt hiszem, helyén lesz a mai csillagda és könyvtár meg papnövelde tekén lakott trinitárius szerzetéről is érdeme szerint megemlékezni.

Szentegyházunk minden működésében magasztos ugyan és fölséges, de a szeretet nagyszerű műveiben épen páratlan. Mig a világ intézményeit leginkább anyagi haszonra alapítja addig az egyház az önzéstől ment legtisztább és legdúsabb áldozatokat teszi le a tudományosság és kultúra oltárára. A mennyből aláhozott szent szeretetnek élető napsugarait mindenkire egyaránt árasztja, s a módot, melylyel ezt teszi, az idők körülményeibe s kívánalmaihoz képest a legezészerűbben választja meg s a legsikeresebben használja fel, mindig oda fordítván anyai gondoskodását, hol fiainak lelki üdvé vagy testi-lelki szenvedései ezt legkiáltóbban igénylik

Nem szükség nélkül, nem czéltalanul támadt kebelében egyéb üdvös intézmény mellett annyi szent társulat és szerzetes rend, hanem a felmerülő szükséghez képest a maga idejében hajtottak ki az anyatőről ezen virágzó és gyümölcsöző ágak. Nem fanatizmus, hanem a szeretet hozta létre, nem viszályt, hanem áldást árasztandó az emberiségre.

És csakugyan a szenvedő emberiség iránti rendkívüli szeretet adott létet a foglyok megváltása czéljából a XIII évszáz végén sz. Mathai János és szt. Valoisi Felix által alapított u. n. trinitarius rendnek, vagy a köznép elnevezése szerinti keresztes barátoknak. Ezen szerzet működését és élet-szabályait megindulás nélkül nem lehet elolvasni. Mi marad — kiált fel egy tudósunk — mi marad e földön oly szegény szerzetesnek még, ha a világ minden örömeről lemondva, silány főzelék s tejfélénel egyebet nem eszik, de gazdálkodik, hogy a pogányzok honába száz veszély közepette érkezve, kiválthassa fogoly embertársait. A Stoicizmus — írja Voltaire egy józan órájában — csak egy Epiktetost ada az emberiségnek; a keresztény vallás ezeket alkotott, kik nem is tudják, hogy azok s a kiknek erénye annyira haladott elő, hogy erényükről nem is tudnak.

Ezen szerzetes rendet hazánkba Széchenyi György esztergomi érsek hozta először be 1695-ben s Illaván telepítte. Tudjuk történelmünkben, hogy a mohácsi vész után csaknem másfél százón át a törökök nemcsak feldúlták és elfoglalták hazánk nagy részét, hanem véreinket súlyos rablánczokra fűzve ezenként huzelták el messze tartományokba, keletre. Ezen szerenésetlen áldozatok többnyire elvesztek hon- és vallásuktól megfosztva s a szintén nagy számmal elhajtott gyermekek a mohamedán vallásban neveltek fel, hogy egykor testvéreik, honfitársaik ellen harcoljanak. Ezeket kellett a súlyos fogságból kiváltani. S míg néhány szerzet itt-hen ezen szent czélra segélypénzt gyűjtött, addig a trinitáriusok messze földön a foglyok kiváltását, megszabadítását eszközölték, — s midőn hazájokba visszatértek, érsek, püspökök, a főrangú urak és hölgyek fogadták s ezen egyszerű meztelbas barátok a legnagyobb ünnepeletetésben és kitüntetésben részesültek.

Nagyon sokat kellene jelenleg ezen tárgynál időznöm, ha ezen szerzetnek az egész világon avagy csak hazánkban kifejtett működését akarnám érdemlegesen méltatnom. Ezt azonban jövő évkönyvünkre hagyom. De meg kell említenem, hogy a különféle konzulátusok hiteles adatai szerint Algír elfoglalásáig, tehát 1830-ig ezen szerzet 1.400.000 rab-szolgát és foglyot váltott ki, s a váltságdíj összege 4800 millió frankra rug.

Ezen trinitáriusoknak itt Fehérvárt is vala szerzetházuk és templomuk. Házuk a mai papnövelde és templomuk a mai csillagda- és könyvtári épület vala. Buzgón váltották ki ezen trinitáriusok a keresztény foglyokat valláskülönbség nélkül Tatár-földről, Törökországból, Aзиából s működésük eredményéről a közönségnek nyomtatott füzetekben számoltak be, melyekből néhány van is könyvtárunkban. II. József császár, mint a többi szerzeteket, ugy ezt is 1783-ban beszűntette, még pedig azon okból, mivel ezen szerzet „az idők és állapotok modern körülményeivel fogva teljesen hasznavehetetlen.“ 1784. április hó 13-án kellett a szegény trinitáriusoknak egy évszázad át hajlékot talált házukból és templomukból pusztulniok. Gábris József akkori fehérvári tanár a Rómában tanul-

mányokat tevő Dániel Imrének ezen dolgot 1784. április hó 17-éről kelteztett levelében így írja le:

Percept. Romae 15-ta Maji
1784

Károly-Várad 17-a Aprilis 1784.
Tiszt. Regens Ur tisztelti.

Kedves Tisztelendő ur!

Mult Szeredán az az: 13-a Aprilis exequalák a P. P. Trinitariusokat. Ex parte Gubernii volt Consiliarius Pásztori Zirjek nevezetű Concipistával, ex parte Camerae Consiliarius Fichtel, és Csernik, jelen volt Fangh Ur is. Az leg nevezetesebb, hogy ámbar Papok, a bévet szokás ellen Crucifixusra meg esketették, hogy hívek lesznek eő Felségéhez, és mindent híven előadnak, semmit el nem titkolnak ne restrictione quidem mentali. Ma tizenkét órára mindeneket el végeztek. Conscribáltak, és aestimáltak mindeneket. A Residentiát Templommal együt (értvén csupán az építet) becsülték 60000 forintokra, a szőlőjököt 300-ra, mire és menyire becsülték a Templom apparatusait, ugy Supellectilem domesticam, vina etc nem tudhatom. A Bibliothecat bizonyosan el fogja nyerni Püspök eő Exja: mert K. Fangh Ur maga forgolódik a könyvek körül, jelen volt, míg conscribáltak. Panaszolkodnak szegény Trinitariusok primo, hogy ruhára semmi sem resolválatot, holot még ágynémiek sintsen: minthogy nekik egész ágynémiek két pokroczból, és egy párnából állot, 2-o hogy a kinek magának nem volt könyve, a Breviariummal maradot, P. Fulgentius Delpininek ugyan sok kéréseire attak egy Moralistát, s egy Catechismust vagy inkább Contravertistát, — a mely hordo pinczéjekben tsapon, volt, pro communi usu oda engették, a Praesidensnek egy Rfenus a többinek 40 xár jár napjára addig az ideig, míg a klastromban lesznek, öt holnapok mulva, a midőn ki költöznek a klastromból 300 trtot kapnak.

A PP. Trinit r usoknak offerálta dioecesisit (a püspök) de egyik sem acceptálta tuttomra. G. I.

Szerzetházuk és templomuk papnöveldei czélokra Batthyáni püspöknek 1786-ban átadatott, de a fenyegető háboru hírére ugyanazon év julius havában katonakörházzá alakítottatott át. A katonai hatóság azonban a szerzeti emelet nem elég magas és világos szobáival nem volt megelégedve. Leszedték tehát a fedélzetet s az épület falait fél ölnyivel feljebb emelték, minek jelei a ház (a mai papnövelde) vársánczokra néző oldalán ma is világosan kivehetők. Ugy látszik, hogy az ezen szerzettel kapcsolatban levő templom (a mai csillagda és könyvtár) átalakítása és gerendázatok általi felosztása is a katonai hatóság munkája. Ezen két épületet, miután a háboru véget ért s így kórház szükségessége többé fenn nem forgott — 1792 április havában egy csillagda és papnövelde berendezésére Batthyáni II. Lipót császártól el kérte és megnyerte. S azóta a trinitáriusok volt szerzetháza és temploma — a papnövelde s a Batthyáni-intézet otthona.

Lépjünk be most a könyvtárba!

Egy kisebb termen át, melyben ásvány, csiga, és kagyló- és régiség-gyűjtemény van elhelyezve, egy nagy, világos és szép terembe jutunk — és ez a könyvtár nagy terme. Ezrei meg ezrei a könyveknek állanak előttünk minden nyelvből, minden szakból teljesen rendezve. A laikus látogató önkénytelenül is így kiált fel: Ugyan, mire annyi könyv, — vajjon ki és mikor olvassa el azokat?! De a tudós csodálattal áll meg s hálátelten tekint fel Batthyáni püspökünk ké-

pére, mely a terem éjszaki oldalának emelkedett helyén diszlik. És van is oka rá. Batthyáni az alapítója ezen könyvtárnak, mely főképpen kodexeit és inkunábulait véve tekintetbe, hazánknak egyik első rangú könyvtára. Alakult ez Migazzi Kristóf gróf bíbornok és bécsi érsek könyvtárából, ki a Nyitra vármegyében fekvő Maróth nevű dominium megvásárlására szükségelt pénznek megszerzése végett könyvtárát gr. Batthyáni Ignácznak adta el. Batthyáni ezen könyvtárt kétségek nélkül már püspöksége elején vásárolta meg, mit onnan következtettek, hogy 1782-ben 312 mázsa könyv érkezik ezimén Bécsből, mit ezen szállító-levél forma értesítés igazol:

Dasz vor Sr. Excellence Bischof Grafen von Batthyány unter den 6-ten July ai. corr. drey hundert und zwölf Centner Bücher von Wien anherro gekommen und sub Nro. Inducto 448. allhier expedient stehen, wird Amtswegen hiemit Certificiert.

K. K. Ober 30 igst Amt. Hermanstadt, 17. xbre 1782.

Georg Mart. Heinlein, Controlor.

Hogy ezen 312 mázsa könyv csak egy küldemény volt s hogy még számos ily küldemény érkezett, azt a könyvek sokaságát és sulyát tekintve fölösleges tovább bizonyítgatnom, hiszen az akkori közlekedési eszközök csakis szekérből vagy a maiakhoz képest meglehetősen primitív szerkezetű hajók-ból állottak. Batthyáni ezen könyveket a püspöki rezidenziában helyezte el, s az bizonyos, mivel mielőtt a mai könyvtári helyiséget magának megnyernie sikerült — már saját püspöki könyvtárnoka van, névleg Dániel Imre, kit Batthyáni Romában neveltetett. Gyarapítottatott a könyvtár Mártonfi püspök, Buczy Emil kanonok és Kovács Miklós püspök könyveiből. A gyarapítás most is folyik, habár nagyon szegényesen.

Hogy minő kincsek vannak ezen könyvtárban felhalmozva, arról minden lexikomból vagy könyvtárakkal foglalkozó művekből meg lehet győződni. A szebbnél-szebb kéziratok bámulatra ragadják még a laikust is s az országos könyvkiállításon méltó feltűnést keltettek. Eltekintve ezektől, csak a Codex aureust — az arany kodexet említem meg, mely a IX. századból származik, tehát egykoru a magyarok honig-lalásával s mely a legrégebb, legfényesebb és bibliografiai szempontból legérdekesebb kézirat az országban s az ország összes könyvtárainak tőrdíszé. Könyvtárunkban hírneves tudósok dolgoztak és kutattak heteken át, kik közül elég Kemény József grótot, Ottvós Agostont, Szabó Károlyt, Szilágyi Sándort és Bunyitay Vinczét megemlítenem. Ez utóbbi, ki méltán áll nagy tudós hírében, s akad. egyik díszé a könyvtár látogatói könyvébe ezen sorokat írta be: „1877-ben voltam itt először, 1881-ben másodsor, 1885-ban harmadszor, 1890 április 22—30-án negyedszer (és 1892 november havában 3 héten át ötödször) és mindig több-több hálával a nagy Batthyáni iránt távoztam innét.“ Könyvtárunk kézíratait és könyveit püspöki kegyes engedély mellett szívesen bocsátjuk bárkinek rendelkezésére. A budapesti és kolozsvár egyet. és nemzeti könyvtárok, a szepeni Bruckenthal-téle intézet s papjaink, tanáraink azokat — hál' Istennek! — folyton igénybe veszik.

De minek részletezzem tovább. A ki mindezt meg akarja látni s a ki a könyvtárról, mely jelenleg Fogarasy Mihály püspök könyvtárával együtt — csaknem 40.000 drb. könyvből áll s az ebben elhelyezett különféle gyűjteményekről — melyek közt a pénzgyűjtemény is kiváló helyen áll

— többet akar tudni, annak a könyvtár megtekintése bármikor, hivatalosan vasárnap d. e. és esütörtökön d. u. a legnagyobb készséggel rendelkezésére áll.

A csillagdaról is kell szólanunk. Említettük már, hogy Batthyánia kivihetetlennek látszott magyar tudós társulat helyett az erre szánt nagylelkű adományát egy csillagda felállítására fordítá. Azt is említettük, hogy Mártonfi Antal titkárat az elméleti is gyakorlati csillagászat megtanulása s a szükséges eszközök beszerzése végett Bécsbe küldé, hol az 4 évet töltött. Mártonfi leérkezte után építette Batthyáni Mártonfi terve és utasítása szerint a csillagdat, melynek homlokzatán a következő felirat olvasható: 1794. Uraniae C. Ig. D. Batthyán Ep. Tran. posuit.“

A csillagda nagy terme egy 36 láb hosszú, és ugyanannyi láb széles és 20 láb magasságu szoba. Déről három nagy ablaka, nyugatról egy ajtója és két egész ablaka, éjszokról egy ajtója és 2 félablaka, keletről pedig egy ajtója és két egész ablaka van, melyek deszkatablakkal és vasból készült tologatókkal oly czélszerűen vannak ellátva, hogy razkka a vizsgálatok megtételénél szükségelt világozáson kívánat szerint a legpontosabban lehet mérskélni.

De vajjon vizsgálnak-e és mivel? kérdik t. hallgatóim.

Ezen kérdésre adandó válaszom előtt meg kell jegyez-nem, hogy a csillagda sok időn át el volt hanyagolva. Ezzel korántsem azt akarnám mondani, hogy a csillagda őrei a hibások s őket éri a kárthatás sulya. Ments Isten! Oka ennek az, hogy a csillagdai eszközök a maguk idejében czélszerűek lehettek és kétségkívül voltak is, de jelenleg mivel a csillagászat óriási léptekkel haladott előre s így a régi eszközök eo ipso kevésbbé jők, alkalmasok, megbízhatók és pontosak — azok többnyire kutatásokra nem alkalmazhatók. Hiszen a ki korunkban ilyen régi eszközökkel akarna csillagászati megfigyeléseket tenni, ez épen úgy járna, mint az egykori nyomdász, ki hogy sajtója jelességét a világnak annál inkább bebizonyítsa, mutatványában régi századbeli elkopott betűket használt. Vannak azonban, most is eszközeink, melyekkel csaknem naponkénti megfigyeléseket teszünk. Ott van a 3 pontosan járó csillagászati óra, ott van a központi déli meghatározására szolgáló culminatorium s a szérhóza a szél irányát mutató jelzővel. Ott van még, a mit első helyen kell vala említenem a csillagda nyugati részén levő kis teremben a két izolált, 1 1/2 méternyi magas, ompoiczai homokkőből készült s olajosan gyöngy színre festett oszlopon az 1843-ban felállított délkör, melylyel egy nappal, mint csillagok éjjel a legpontosabb vizsgálatok eszközölhetők és eszközöztetnek is. Mindebben kiváló érdeme van a nemrég Krakkóba helyezett Keller József számtisztnek és Szentmiklósy Jenő t. kollegámrak, kiknek e helyen is hálás köszönetet mondani elengedhetlen kötelességemnek tartom.

Van még két kisebb távesővünk s a csillagda keleti oldalán emelkedő tornyoskában egy camera obscura, melynek felszerelése és helyreállítása szintén Szentmiklósy Jenőt dicséri.

S mit mondjak még?! Mindezt Batthyáni alapítá s 1798-ik jul. 31-én Bonczhidán kelt adománylevelével az erdélyi egyházmegyének ajándékozta. Hála és dicséret nevének!

Mielőtt azonban már amúgy is elég hosszúra nyújtott felolvasásomat befejezném, egy fontos körülményre kell szíves figyelmüket felhívnom. Mi fehérváriak s mindazok, kik Fejérvárt s első sorban itt a csillagdat meglátogatták, élén-

ken emlékszünk azon dezolált és disztelen állapotra, melybe a csillagda az idő vaskörmeinek hatása alatt jutott. Bizonyos sajnálattal és félelemmel néztünk ezen monumentalis és százezreket magában rejtő épületre. Ma azonban megújodva tekint le a városra s a környékre. Kívül-belül restauráltatott annyira, hogy ismét évszázadokra biztosítva van. S ezen nagy munka két férfi, régészeti egyetünk élén álló két férfi érdeme. Az egyik Dr. Tódor József kanonok, képviselő és egyetünk érdemdús alelnöke, ki szóval, ügyszerezettel és hosszas utánjárással, a másik — a fő kegyelmes püspök urunk ő Nagyméltósága, ki fejedelmi áldozatkészségével tette lehetővé az ezerekbe került restaurációt. Felolvasomat — mely Batthyáni püspökünkről s alkotásáról adott halvány vázlatot, nem fejezhetem be szebben és alkalmasabban, mintha azon óhajomnak adok úgy az önök, mint igénytelenségem nevében kifejezést: hogy Lónhart Ferencz püspök urunk ő Excellja, egyetünk áldozatkész védnöke s egyházmegyénknek a nagy Batthyáni előde dicső példáját követve valóságos atya és maeenása — sokáig éljen!!!

Zlamál Agost.®)

Kisebb közlemények.

— **Verespatak.** — Főtisztelendő Lónhart Ferencz erdélyi püspök ur ő Excellentiája mult évi szept. havában magas rendeletével megalakítván a Jézus sz. Szíve társulatát, legfőbb óhajunk volt, hogy a bucsuk megnyerhetése végett a római főtársulatba bekebeleztesünk. E szent vágyunk is valósult. A társulatnak nyilvános, ünnepélyes kihirdetése és megnyitása azonban csak idei Jézus szentséges nevének ünnepén tartatott meg. Ugyanis az imádandó isteni Szívnek egy alázatos tisztelője a megnyitás ünnepélyét egy Jézus sz. Szívét ábrázoló szobor felszentelésével akarván fényesebbé tenni, a társulat kihirdetését ezen szobor elkészültéig halasztottuk el. A valóban gyönyörű szobor megérkezett, püspöki felhatalmazással a helybeli plebános beszentelte és a főoltáron elhelyezte. Ugyanekkor kihirdette a társulat törvényes megalakulását, azon örvedetes figyelemzetéssel, hogy Jézus sz. Szívének ezen társulata nincs a lelkészek személyéhez kötve, s így ezek változásával nincs a felozlás veszélyének kitéve: mivel kegyelmes főpásztor urunk ő nagyméltósága alapító levelében nemcsak a jelenlegi, hanem a mindenkor verespataki lelkészeket delegáló hatalommal ruházta fel, minden időkben, tehát azok a társulatba tagokat felvehetnek. Vajha minden ilyenmü társulatnál ezen eljárás alkalmaztatnék, akkor nem dülné néha oly hamar porba a buzgóságnak emelt oszlopa némely helyeken, honnan a lelkész, ki azt felépíté, halál vagy áthelyezés által eltávozik!

Hátalatt szívvel borolunk le naponkint a szents. Szívdisz szobra előtt, buzgó imádkozván mindazokért, kik a kegyelem e forrását is megnyitották üdvösvár lelkünk előtt.

* Felolvasta az alsó-fehérmegyei tört. régész. és term. tud. egy. letnek 1892 évi közgyűlésén.

A hó első vasárnapján a kiengesztelő imát is nagy sokaság jelenlétében az imádandó Oltáriszentség előtt elvégeztük; mely alkalommal plebánosunk megmagyarázta, miért kell havonkint Jézus szents. Szívét kiengesztelnünk. E déleesti ájtatosság után igen sokan iratkoztak be a társulatba. A beiratkozás naponkint folyik. Városunk buzgó népe, ha megismeri e társulatot, kétségkívül csaknem mindenike tagja lesz. Mit engedjen is meg Jézusunk imádandó Szíve. — Oh Jézusunk édes Szíve add, hogy mindnyáján mindig jobban szeressünk!

(J. Sz. Sz. H.)

Napi események köréből

— **Boldog husvétüi ünnepeket kívánunk lapunk m. t. olvasóinak!**

— **Alleluja** — visszhangozza ma minden keresztény ajk, minden keresztény szív. A nagyheti gyász után az öröm és diadal napjai virulnak reánk. Krisztus feltámadt, ez örömlünk és diadalunk oka. Nagy-csötörtökön a szt. misét, az olaj-szentelési és lábmosási szertartásokat püspök urunk ő Nagyméltósága végezte. Délben előbb tizenkét papnövendéket, azután pedig a központi Klerust, a tanári és tanítói testületet vendégelte meg a szeretet lakomájával. Nagy pénteken Dr. Tódor J. kanonok és orsz. képviselő ur ő nagysága pontifikált, a szt. beszédet d. e. német nyelven P. Pucher A., d. u. magyar nyelven Németh Gyula tartották. Husvét első napján magyarul Zlamál A., másod napján németül Vass A. fognak szónokolni. Elismeréssel és dicsőréttel kell megemlékeznünk derék klerikusainkról, kik gyönyörű énekeikkel nagyban fokozták az egybegyűlt közönség áhítatát.

— **Pályázat.** A Gyergyószárhegyen megüresedett kath. kántortanítói állásra pályázatot hirdettünk. I Jövedelme: 1, Szárbegy község majorsági pénztárából, évnegyedi előleges részletekben felvehető évi 500 (ötszáz) forint rendes fizetés, 2, átlag mintegy 100 (egyszáz) frt. stola, 3. a telekkönyvi adatok szerint 10 hold szántó és kaszálónak haszonélvezete, 4, alapítványi szent mise után 1 frt 23 kr, 5, egy ptyókás kert a régi kántori telken, 6, tisztességes lakás 5 osztályú kőházban, sütő, pince, gazdasági épületek konyhakerttel. II. Köteleiségei: A kántori teendőik végzése, míg ezek mellett a tanítói teendőket esetről esetre az iskolaszék fogja kijelölni. — Felhívjuk pályázni kívánókat, hogy folyamodványaikat keresztlevél, kántortanítói oklevél, szolgálati, orvosi, s netán másnemű képességeikről szóló bizonyítványokkal felszerelve f. 1893. május 14-ik napjának déli 12 órájáig alulírott elnökhöz sziveskedjenek beadni és ugyanazon napon, a d. u. 2 óraker tartandó kántori próbában megjelenni. Azok, kik karvezetésben gyakorlattal bírnak, előnyben részesülnek, miért is a templomi próba után, minden pályázó tartozik karvezetői képességének bizonyosságát adni az által, hogy egy kijelölendő darabot négyes karra átír. Az itt jelzett kötelező próbán kivül jogában álland minden pályázónak, sőt ajánlatos, hogy a pályázati batáridő letelése előtti vásár és ünnepnapok egyikén a községben megjelenjék s képességének kifejtése czéljából próbat tartson. — Az állomás elfoglalásáról a püspöki kinevezés vétele után, alulírt elnökség értesítést fog küldeni. Kelt Gyergyószárhegyen, 1893. márc. 15-én. Az egyházközségi tanács és iskolaszék nevében: Both Ferencz elnök, Buzás János jegyző.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: ZLAMAL AGOST.

Szerkesztőtársak: BALINTH GYÖRGY, Dr. CSERNI BELA, FEJÉR GERŐ, FORSTER JANOS.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.